

DE INTERAKTIVA FENOMENENS ONTOLOGI¹

Av Bengt-Åke Wennberg

I vårt samspel med världen kring oss kan vi bara se den inifrån. Det gör att varje påstående vi gör om världen utanför oss är subjektivt. Det får mening enbart genom att jämföras med andra individers upplevelser.

I slutet av 1960-talet deltog jag i utbildningar som fokuserade på de interaktiva fenomenen. Då öppnade sig en ny värld för mig. Jag har därefter inte kunnat släppa intresset för att beskriva och undersöka dem. Numera har jag också funnit en kompis i detta arbete – nämligen Monica Hane. Vi har företaget Samarbetsdynamik AB ihop.

Jag har under de närmare femtio år som jag hållit på med denna undersökning förstått att interaktiva fenomen är något människor i praktiken är väl bekanta med men att vi uppenbarligen saknar språk för att beskriva dem på ett precist och klagörande sätt.

¹ **Ontologi** (av [grekiskans](#) *on*, [genitiv](#) *ontos* "varande" och *logia* "lära", av *logos* "ord") är inom [filosofin](#), [antropologin](#) och andra besläktade [vetenskaper](#), namnet på läran om det varande gällande hur världen eller tingen är beskaffade, vilka deras väsensbetingade drag är.

Därmed beaktas huvuddelen av de interaktiva fenomenen inte i överläggningar, analyser och resonemang som berör olika samverkansfrågor i verksamheter och samhälle. Jag får intrycket att mer klagörande beskrivningar av fenomenen ofta medvetet förvanskas, misstolkas och förträngs från arenan för offentliga samtal.

En interaktion är något som uppstår när en händelse genererar en annan händelse. Interaktionen är alltså ett dynamiskt fenomen. För "död" materia är de interaktiva fenomen varaktiga och allmängiltiga. De kan därför formuleras i lagar och dynamiken kan beräknas med algoritmer och illustreras i diagram, bilder eller i andra media.

Vi kan lära oss känna igen olika interaktiva mönster och vi kan därför, på grund av att de interaktiva fenomenen, när det gäller "död" materia, inte kan vara på annat sätt än de är, göra förutsägelser om framtiden. Interaktioner här på jorden domineras emellertid inte av död materia utan av det vi kallar för "liv".

Livsformernas interaktiva fenomen skiljer sig från de lagbundna och "döda" interaktionerna. Grundläggande för livets interaktioner är fortplantningsförmågan. Genom att utnyttja den överskottsenergi som finns tillgänglig i det oorganiska systemet kan livsformer återskapa sig själva, påverka varandra, anpassa sig och etablera interaktiva mönster som i grunden skiljer sig från de som kan räknas fram och förutses inom ramen för ontologin för död materia.

Varje livsform bygger således genom ett vanemässigt återskapande, anpassning och nyskapande upp sina egna interaktiva mönster som utvecklas i samspel med andra livsformer. Dessa mönster kan kartläggas och beskrivas. Om man förstår deras natur kan man preliminärt förutse framtida händelser, även om dessa, genom den frihet livet skapar, har en stor variation och i varje bestämt ögonblick är oförutsägbara. De flesta interaktiva mönstren hos olika livsformer stabiliseras dock över tiden.

De flesta av oss är ense om att mänskliga interaktiva mönster, genom vår speciella tanke- och språkförmåga, har en särprägel. Det jag upptäckte under den utbildning, som jag i slutet av 1960-talet deltog i, var att dessa mänskliga interaktiva mönster kunde beskrivas och göras medvetna för de som deltog i dem. Från att dessa interaktiva mekanismer var omedvetna och något som "bara hände" kunde de genom utbildningsformen göras medvetna och analyseras och diskuteras mellan de som deltog. Därmed blev de också snabbt föränderliga.

En insikt som snabbt växte fram hos mig som då som konsult försökte omsätta insikterna från kurserna var emellertid att det språk som vi använt under aktiviteterna, inte var

allmängiltigt (även om vi alla talade svenska). Det hade unika konnotationer för de som deltog. För dem blev det meningsfullt på ett helt annat sätt än för de som inte varit med.

Jag har av detta dragit slutsatsen att det förhållandet att deltagarna involverats i processen och samtidigt gemensamt reflekterat över den hade skapat ett språkbruk som kändes igen av de som deltog, men som upplevdes främmande för de som inte varit med. Även om orden och begreppen kunde låta lika så hade resonemangen en konnotation för deltagarna och en helt annan för de utomstående.

Detta gjorde det svårt att omsätta lärdomarna från utbildningen i den vardag man mötte när man kom hem. Själv lyckades jag bra med mina uppdrag men förstod att deltagarna som berördes av dessa egentligen bara lärde sig "Bengt-Åke teorier" som saknade förankring i de diskurser som i övrigt fördes i samhället. De mönster som skapades blev därför med tiden oanvändbara och återgick till det gamla.

Nu är detta inte något unikt för den utbildning jag deltog i. Samma sedvanepprinciper är verksamma i alla typer av arbetsgrupper, yrkesgrupper, verksamheter och professioner. Det samspele som uppstår genom medlemmarnas involvering i en gemensam verksamhet formar språkets konnotationer. Dessa konnotationer blir unika för medlemmarna. De blir ofta missstolkade av personer som inte har samma erfarenheter.

Jag har dragit slutsatsen att sådana, för verksamheten eller sammanslutningen, unika språk inte kan förmedlas på annat sätt än att de som behöver det, involveras i den verksamhet och i de sammanslutningar i vilka det skall användas.

Denna insikt får allt större betydelse för dagens samhällsutveckling. Den ställer exempelvis principerna för det som kallas New Public Management (NPM) helt på huvudet eftersom NPM bygger på ett överordnat system av variabler, ord, begrepp och samband som man förutsätter att alla – oberoende av graden av involvering – skall kunna integreras i.

Det visar sig också att framgångsrika samverkansmönster inte kan kopieras från en verksamhet till en annan genom instruktioner och strukturella åtgärder. Detta leder till att samhälle, verksamheter och förhållanden stelnar och stagnerar. Denna process leder ofta till perverterade mönster som strider mot de ideal som präglade ursprunget.

Principen för att sprida och utveckla dagens sammanslutningar, verksamheter och organisationer är därför enligt min mening språkutveckling genom involvering. Detta skall vi återkomma till i flera artiklar och bloggar.

Referenser

Latour B (2002): Gabriel Tarde and the End of the Social. in Patrick Joyce (edited by) The Social in Question. New Bearings in History and the Social Sciences, Routledge, London, pp.117-132.

<http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/82-TARDE-JOYCE-SOCIAL-GB.pdf>